

PRAWO CYWILNE ZOBOWIĄZANIA I SPADKI

Pytania i odpowiedzi

Jerzy Ciszewski, Anna Stępień-Sporek

SERIA AKADEMICKA

4. WYDANIE

PRAWO CYWILNE ZOBOWIĄZANIA I SPADKI

Pytania i odpowiedzi

Jerzy Ciszewski, Anna Stępień-Sporek

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA AKADEMICKA

4. WYDANIE

Stan prawny na 1 grudnia 2015 r.

Wydawca
Agata Jędrasik

Redaktor prowadzący
Grażyna Polkowska-Nowak

Opracowanie redakcyjne
Violet Design

Łamanie
Violet Design

Poszczególne części napisali:

Jerzy Ciszewski – części druga i trzecia

Anna Stępień-Sporek – część pierwsza

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer SA, 2016

ISBN: 978-83-264-9636-3
4. wydanie

Wydane przez:
Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	25
Wstęp	29

Część ogólna

Rozdział I

Ogólne wiadomości o prawie zobowiązań	33
1. Miejsce zobowiązań w prawie cywilnym i źródła prawa zobowiązań	33
1. Czym charakteryzuje się prawo zobowiązań jako dział prawa cywilnego?	33
2. Jakie cechy odróżniają prawo zobowiązań od innych działów prawa cywilnego?	34
3. Jakie źródła prawa zobowiązań można wymienić?	35
4. Czym są Zasady Europejskiego Prawa Kontraktów?	36
5. Jakie znaczenie mają zwyczaj i prawo zwyczajowe?	37
6. Czy prawo zobowiązań ma jednolitą strukturę?	38
2. Zobowiązanie	38
7. Czym jest zobowiązanie?	38
8. Jaka jest treść zobowiązania i czym jest wierzytelność? ...	39
9. Czym jest dług?	40
10. Na czym polega rozszerzona skuteczność wierzytelności?	40
11. Co rozumiemy przez pojęcie odpowiedzialności?	41
12. Na czym polega odpowiedzialność osobista dłużnika?	42
13. Co to jest ograniczona odpowiedzialność osobista?	42

14. Kiedy mamy do czynienia z zobowiązaniem
niezapełnym?	43
15. Na czym polega odpowiedzialność rzeczowa?	44
16. W jaki sposób powstaje stosunek zobowiązaniowy?	45

Rozdział II

Świadczenie	46
1. Pojęcie świadczenia	46
1. Na czym polega świadczenie i co jest jego przedmiotem?	46
2. Jaki charakter prawny ma świadczenie?	47
2. Treść świadczenia	48
3. Jaką postać może przybrać zachowanie dłużnika?	48
4. W jaki sposób można ustalić świadczenie i jakie są podstawy do określenia świadczeń przyszłych?	49
5. Dlaczego świadczenie musi być możliwe do wykonania?	50
6. Czym charakteryzują się świadczenia w zobowiązaniach rezultatu i w zobowiązaniach starannego działania?	51
3. Rodzaje świadczeń	52
7. Jakie są cechy charakterystyczne świadczeń w zobowiązaniach przemiennych?	52
8. Co to jest zobowiązanie z upoważnieniem przemiennym?	53
9. Czym są świadczenia uboczne i jakie ich rodzaje można wyróżnić?	54
10. Jakie są cechy charakterystyczne świadczeń jednorazowych?	55
11. Czym charakteryzują się świadczenia okresowe i świadczenia ciągłe?	56
12. Co to jest zobowiązanie ciągłe?	57
13. Na czym polega świadczenie oznaczone co do gatunku i świadczenie oznaczone co do tożsamości?	58
14. Czym różnią się świadczenia podzielne od świadczeń niepodzielnych?	59
4. Świadczenia pieniężne i odsetki	60
15. Co to jest pieniądz i jakie pełni funkcje?	60

16. Czym jest świadczenie pieniężne i w jaki sposób spełnia się to świadczenie?	61
17. Na czym polega zasada walutowości?	62
18. Na czym polega zasada nominalizmu?	63
19. Co to jest waloryzacja?	63
20. Na czym polega waloryzacja umowna?	64
21. Na czym polega waloryzacja sądowa?	65
22. Czym są odsetki?	66
23. W jaki sposób ustala się wysokość odsetek?	68
24. Na czym polega zakaz anatocyzmu?	69
25. Kiedy przedawniają się odsetki?	70
5. Naprawienie szkody	71
26. Jakie są przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej? ...	71
27. Jakie zasady odpowiedzialności można wyróżnić?	71
28. Czym jest związek przyczynowy?	73
29. Co rozumiemy przez szkodę?	75
30. W jaki sposób ustala się wysokość szkody?	77
31. Jakie funkcje pełni odszkodowanie?	78
32. Na czym polega przyczynienie się poszkodowanego do powstania lub powiększenia szkody?	79
33. Jakie ograniczenia obowiązku naprawienia szkody zostały przewidziane w kodeksie cywilnym?	80
34. W jaki sposób można naprawić szkodę?	81
35. Jak ustala się wysokość odszkodowania?	82

Rozdział III

Wielość podmiotów stosunku zobowiązaniowego	84
1. Zobowiązania solidarne	84
1. Na czym polega solidarność dłużników?	84
2. Jakie są źródła solidarności biernej?	85
3. Jak kształtuje się pozycja prawna współdłużników względem wierzyciela?	86
4. Co to są roszczenia regresowe?	88
5. Na czym polega solidarność wierzycieli?	89
2. Zobowiązania <i>in solidum</i>	90
6. Czym jest zobowiązanie <i>in solidum</i> ?	90
7. Jakie rodzaje zobowiązań <i>in solidum</i> można wyróżnić? ...	91

3. Zobowiązania podzielne i niepodzielne	91
8. Czym są zobowiązania podzielne?	91
9. Jak kształtuje się sytuacja kilku podmiotów zobowiązanych albo uprawnionych do świadczenia podzielne?	92
10. Jak kształtuje się sytuacja kilku podmiotów zobowiązanych albo uprawnionych do świadczenia niepodzielne?	93

Rozdział IV

Umowa jako źródło stosunku zobowiązaniowego	95
1. Zagadnienia ogólne związane z umowami	95
1. Co to jest umowa?	95
2. Czym jest umowa adhezyjna?	96
3. Co to jest umowa wzajemna?	97
4. Jakie są konsekwencje wyróżnienia umów wzajemnych?	99
5. Co rozumiemy przez umowy realne i konsensualne?	99
6. Czym się różnią umowy kauzalne od umów abstrakcyjnych?	100
7. Jakie umowy należą do umów losowych?	101
2. Treść umów	102
8. Na czym polega swoboda umów?	102
9. Jaki jest zakres i jakie są granice swobody umów?	103
10. Jakie są konsekwencje przekroczenia granic swobody umów?	104
11. Na czym polega pierwotna niemożliwość świadczenia? ...	105
12. Czym jest wyzysk?	106
3. Wzorce umów	107
13. Jaką funkcję pełnią wzorce umów?	107
14. Czym jest wzorzec umowy?	108
15. Jaki charakter prawny ma wzorzec umowy?	110
16. Jakie są przesłanki mocy wiążącej wzorca?	110
17. Jaki jest stosunek między wzorcem a umową oraz między wzorcami stosowanymi przez obie strony?	112
18. Jakie są konsekwencje wydania wzorca w czasie trwania stosunku o charakterze ciągłym?	112

4. Umowy konsumenckie	113
19. Jakie umowy należą do umów konsumenckich?	113
20. Jakie instytucje służą ochronie konsumenta?	114
21. Czym są niedozwolone postanowienia umowne?	114
22. Kiedy można uznać klauzulę umowną za niedozwoloną?	116
23. Jakie postanowienia umowne zostały zamieszczone w katalogu klauzul z art. 385 ³ k.c.?	117
24. Jakie są konsekwencje uznania klauzuli za niedozwoloną i w jaki sposób dokonuje się kontroli treści umowy w omawianym zakresie?	118
25. Kiedy mamy do czynienia z umową zawieraną poza lokalem przedsiębiorstwa?	120
26. Jakie umowy należą do umów zawieranych na odległość?	121
27. W jaki sposób powinna być zawierana umowa poza lokalem przedsiębiorstwa lub na odległość?	122
28. Kiedy i w jaki sposób konsument może odstąpić od umowy zawartej poza lokalem przedsiębiorstwa lub na odległość?	125
5. Zagadnienia szczególne związane z zawieraniem umów	126
29. Co rozumiemy przez pojęcie <i>culpa in contrahendo</i> ?	126
30. Co to jest umowa przedwstępna?	128
31. Jakie są przesłanki ważności umowy przedwstępnej? ...	129
32. Jakie są konsekwencje niezawarcia umowy przyrzeczonej?	130
33. W jakim terminie przedawniają się roszczenia wynikające z umowy przedwstępnej?	131
34. Jakie są ograniczenia swobody zawierania umów?	131
6. Umowy odnoszące się do osób trzecich	132
35. Kiedy mamy do czynienia z umową o świadczenie na rzecz osoby trzeciej?	132
36. Jakie są skutki zawarcia umowy o świadczenie na rzecz osoby trzeciej?	134
37. Co to jest umowa o świadczenie przez osobę trzecią?	135
38. Na czym polega umowa o zwolnienie dłużnika przez osobę trzecią z obowiązku świadczenia?	136

Rozdział V

Czyny niedozwolone	138
1. Czyny niedozwolone w ogólności	138
1. Kiedy zachodzi odpowiedzialność z tytułu czynu niedozwolonego i co to jest czyn niedozwolony?	138
2. Jakie funkcje pełni regulacja dotycząca czynów niedozwolonych?	139
2. Odpowiedzialność za własne czyny	140
3. Czym charakteryzuje się odpowiedzialność za własne czyny?	140
4. Na czym polega bezprawność czynu?	141
5. Jakie okoliczności wyłączają bezprawność?	141
6. Co to jest wina i kto może ją ponieść?	143
7. Jakie są rodzaje winy?	144
8. Na czym polega współsprawstwo i współodpowiedzialność?	146
9. Co to jest wina anonimowa?	147
3. Odpowiedzialność za cudze czyny	148
10. Jaki jest zakres podmiotowy osób zobowiązanych do nadzoru?	148
11. Jakie są przesłanki odpowiedzialności osób sprawujących nadzór?	149
12. Kiedy odpowiedzialność ponosi bezpośredni sprawca czynu?	150
4. Odpowiedzialność osób powierzających wykonanie czynności innej osobie	151
13. Jak kształtuje się odpowiedzialność za szkodę, która została wyrządzona przez samodzielnego wykonawcę? ...	151
14. Jak kształtuje się odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez podwładnego?	152
5. Odpowiedzialność organów władzy publicznej	153
15. Czy państwo ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną w związku z wykonywaniem funkcji władczych?	153
16. Które podmioty ponoszą odpowiedzialność?	154
17. Kto może być poszkodowanym?	155
18. Jakie są przesłanki odpowiedzialności?	155

19. Jakie są przesłanki odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną wydaniem aktu normatywnego?	157
20. Jakie są przesłanki odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną wydaniem orzeczenia lub decyzji?	159
21. Jakie są przesłanki odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną niewydaniem orzeczenia lub decyzji?	161
22. Jakie są przesłanki odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną niewydaniem aktu normatywnego?	164
23. Kiedy powstaje obowiązek naprawienia szkody na zasadach słuszności?	164
6. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez zwierzęta i rzeczy	166
24. Które podmioty odpowiadają za szkody wyrządzone przez zwierzęta?	166
25. Jakie są zasady odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez zwierzęta?	167
7. Odpowiedzialność za wyrzucenie, spadnięcie lub wylanie przedmiotu	168
26. Jakie są przesłanki odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną w następstwie wyrzucenia, wylania lub spadnięcia przedmiotu?	168
27. Na jakich zasadach oparta jest odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną w następstwie wyrzucenia, wylania lub spadnięcia przedmiotu?	169
8. Odpowiedzialność za zawalenie się budowli lub oderwanie się jej części	170
28. Które podmioty odpowiadają za szkodę wyrządzoną zawaleniem się budowli lub oderwaniem się jej części? ...	170
29. Na jakich zasadach opiera się odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną zawaleniem się budowli lub oderwaniem się jej części?	170
9. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone w związku z ruchem przedsiębiorstwa i użyciem sił przyrody	171
30. Jakie są przesłanki odpowiedzialności za szkody wyrządzone w związku z ruchem przedsiębiorstwa i użyciem sił przyrody?	171

31. Jakie są przyczyny wyłączające odpowiedzialność z art. 435 § 1 k.c.?	173
10. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone ruchem mechanicznych środków komunikacji	173
32. Kto ponosi odpowiedzialność za szkody wyrządzone ruchem mechanicznych środków komunikacji i jakie okoliczności pozwalają na uwolnienie się od tej odpowiedzialności?	173
33. Kiedy dochodzi do uchylenia odpowiedzialności na zasadzie ryzyka za szkody wyrządzone ruchem mechanicznych środków komunikacji?	175
34. Jak kształtują się obowiązkowe ubezpieczenia posiadaczy pojazdów mechanicznych?	176
11. Szczególne przypadki naprawienia szkody	177
35. Jakie są przesłanki współodpowiedzialności?	177
36. Jak kształtują się roszczenia regresowe między współodpowiedzialnymi za szkodę?	178
37. Czym charakteryzuje się szkoda na osobie?	178
38. W jaki sposób dochodzi do naprawienia majątkowej szkody polegającej na uszkodzeniu ciała?	179
39. W jaki sposób dochodzi do naprawienia majątkowej szkody na osobie, polegającej na śmierci człowieka?	182
40. Czy można naprawić krzywdę?	184
41. Jaki jest stosunek art. 445 do art. 448 k.c.?	186
42. Na czym polega odpowiedzialność za szkody prenatalne?	187
43. Na czym polega odpowiedzialność za szkody wyrządzone niechcianym urodzeniem?	188
12. Przedawnienie roszczeń z czynów niedozwolonych	190
44. W jakich terminach przedawniają się roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym?	190
13. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez produkt niebezpieczny	192
45. Co to jest produkt niebezpieczny?	192
46. Jakie podmioty ponoszą odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny?	193

47. Jakie są przesłanki odpowiedzialności za produkt niebezpieczny? 194
48. W jakich terminach przedawniają się roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej przez produkt niebezpieczny? 195

Rozdział VI

- Bezpodstawne wzbogacenie** 196
1. **Pojęcie bezpodstawnego wzbogacenia** 196
1. Co rozumiemy przez pojęcie bezpodstawnego wzbogacenia? 196
2. Jakie są przesłanki powstania roszczenia o wydanie wzbogacenia? 197
3. Czym charakteryzuje się roszczenie o wydanie wzbogacenia? 199
2. **Nienależne świadczenie** 201
4. Czym jest nienależne świadczenie? 201
5. Jakie przypadki nienależnych świadczeń można wyróżnić? 201
6. Kiedy wyłączone jest roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego? 203
7. Na czym polega niegodziwość świadczenia? 204

Rozdział VII

- Wykonanie zobowiązania** 206
1. **Ogólne wiadomości o wykonaniu zobowiązania** 206
1. Jaki jest charakter prawny wykonania zobowiązania? ... 206
2. W jaki sposób powinno być wykonywane zobowiązanie? 207
3. Na czym polega zasada *pacta sunt servanda*? 208
4. Co rozumiemy przez pojęcie *clausula rebus sic stantibus*? 208
5. Kiedy można zastosować środki przewidziane w art. 357¹ k.c.? 209
6. Jakie orzeczenie może wydać sąd na podstawie art. 357¹ k.c.? 210
7. Co to jest umowna klauzula adaptacyjna? 211

2. Przedmiot wykonania zobowiązania i osoby uczestniczące w wykonaniu zobowiązania	211
8. Jakież podmioty uczestniczą w wykonaniu zobowiązania?	211
9. Co jest przedmiotem wykonania zobowiązania i na czym polega zarachowanie zapłaty?	213
3. Miejsce i czas wykonania zobowiązania	215
10. Jak określa się miejsce wykonania zobowiązania?	215
11. Jak określa się termin spełnienia świadczenia?	216
12. Co rozumiemy przez pojęcie wymagalności świadczenia?	218
4. Wykonanie zobowiązań z umów wzajemnych i dowody wykonania zobowiązania	219
13. W jaki sposób powinny być wykonywane świadczenia wzajemne?	219
14. Jakież są dowody spełnienia świadczenia?	220

Rozdział VIII

Skutki niewykonania lub nienależytego wykonania

zobowiązań oraz dodatkowe zastrzeżenia umowne

1. Skutki niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania	222
1. Na czym polega odpowiedzialność kontraktowa i kiedy powstaje?	222
2. Czy dłużnik ponosi odpowiedzialność za działania albo zaniechania osób, którym powierzył wykonanie zobowiązania?	225
3. Jak rozkłada się ciężar dowodu przy odpowiedzialności odszkodowawczej <i>ex contractu</i> ?	227
4. Na czym polega niemożliwość świadczenia?	228
5. Jakież są skutki niemożliwości świadczenia nieobjętej odpowiedzialnością dłużnika?	229
6. Jakież są skutki niemożliwości świadczenia objętej odpowiedzialnością dłużnika?	230
7. Co to jest opóźnienie i zwłoka?	232
8. Jakież są następstwa opóźnienia?	233
9. Jakież są konsekwencje zwłoki?	234

10. Jakie są skutki zwłoki w umowach wzajemnych?	236
11. Na czym polega prawo zatrzymania?	237
12. Kiedy występuje zwłoka wierzyciela?	238
2. Dodatkowe zastrzeżenia umowne	239
13. Co rozumiemy przez dodatkowe zastrzeżenia umowne?	239
14. Czym jest zadatek?	239
15. Jakie konsekwencje powoduje zastrzeżenie zadatku w umowie?	241
16. Na czym polega umowne prawo odstąpienia?	242
17. Jakie są skutki skorzystania z umownego prawa odstąpienia?	243
18. Co to jest odstępne?	244
19. Czym jest kara umowna?	244
20. Czy kara umowna może zostać zmniejszona?	246
21. Co to jest kara ustawowa?	246

Rozdział IX

Wygaśnięcie zobowiązania	247
1. Jakie przyczyny wygaśnięcia zobowiązań przewidują przepisy kodeksu cywilnego?	247
2. W jakich sytuacjach dochodzi do ustania więzi prawnej z zaspokojeniem interesu wierzyciela?	248
3. Kiedy dochodzi do wygaśnięcia zobowiązania bez zaspokojenia interesu wierzyciela?	248
1. Wygaśnięcie zobowiązania związane z zaspokojeniem wierzyciela	249
4. Kiedy mamy do czynienia ze świadczeniem w miejsce wykonania?	249
5. Na czym polega odnowienie?	250
6. Co to jest potrącenie i na czym polega potrącenie umowne?	253
7. Na czym polega potrącenie ustawowe?	254
8. Kiedy przedmiot świadczenia może zostać złożony do depozytu sądowego?	257
9. Jakie skutki powoduje złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego?	258

2. Wygaśnięcie zobowiązania bez zaspokojenia	
wierzyciela	261
10. W jaki sposób dochodzi do rozwiązania umowy?	261
11. Na czym polega zwolnienie z długu?	262

Rozdział X

Przejęcie praw i obowiązków ze stosunku zobowiązaniowego ...	264
1. Jakie instytucje regulują zmiany podmiotów stosunku zobowiązaniowego i czy dopuszczalne jest łączne przeniesienie wierzytelności i długu?	264
1. Zmiana wierzyciela	265
2. Na czym polega przelew wierzytelności?	265
3. Jakie są przesłanki przeniesienia wierzytelności w drodze przelewu?	265
4. Jakie konsekwencje powoduje przelanie wierzytelności?	267
5. Kiedy osoba trzecia może wstąpić w prawa zaspokojonego wierzyciela?	269
6. Jakie są skutki wstąpienia osoby trzeciej w miejsce zaspokojonego wierzyciela?	270
2. Zmiana dłużnika	271
7. Na czym polega przejęcie długu?	271
8. W jaki sposób dług może zostać przejęty?	272
9. W jakiej formie powinna być zawarta umowa o przejęcie długu i jakie są konsekwencje braku zgody na przejęcie długu?	273
10. Co może być przedmiotem umowy o przejęcie długu? ...	274
11. Jakie uprawnienia przysługują przejemcy?	275
12. Jakie są konsekwencje kumulatywnego przystąpienia do długu?	275
13. Jakie są rodzaje kumulatywnego przystąpienia do długu?	276

Rozdział XI

Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika	278
1. Ochrona wierzyciela w ogólności	278
1. Co rozumiemy przez pojęcie skargi pauliańskiej?	278

2. Przesłanki ochrony	279
2. Od jakich przesłanek uzależniona jest ochrona pauliańska?	279
3. Co należy rozumieć jako pokrzywdzenie wierzyciela? ...	281
4. Kiedy można mówić o korzyści osoby trzeciej z dokonanej przez dłużnika czynności prawnej?	283
3. Zaskarżenie czynności dłużnika	285
5. W jaki sposób wierzyciel może żądać uznania czynności prawnej za bezskuteczną w stosunku do niego?	285
6. Jaki jest skutek orzeczenia względnej bezskuteczności? ...	286
7. Jakie instytucje podobne do skargi pauliańskiej przewidziano w kodeksie cywilnym?	288

Rozdział XII

Zbieg roszczeń	290
1. Uwagi ogólne	290
1. Kiedy występuje zbieg przepisów, zbieg norm i zbieg roszczeń?	290
2. Jakie są konsekwencje zbiegu roszczeń?	291
2. Reguły dotyczące wybranych zbiegów roszczeń	291
3. Jak jest regulowany zbieg roszczeń z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia z innymi roszczeniami? ...	291
4. Jaki jest stosunek roszczeń deliktowych do roszczeń kontraktowych?	293
5. Czy możliwy jest zbieg roszczeń z tytułu odpowiedzialności za produkt niebezpieczny z innymi roszczeniami?	294
6. Czy dochodzi do zbiegu roszczeń w razie naruszenia dóbr osobistych?	295

Część szczegółowa

Rozdział XIII

Umowa sprzedaży	299
1. Podstawowe cechy charakterystyczne umowy sprzedaży ...	299
1. Jakie są elementy przedmiotowo istotne umowy sprzedaży?	299

2. W jakiej formie zawiera się umowę sprzedaży?	303
3. W jakim trybie można zawrzeć umowę sprzedaży?	304
2. Rękojmia	306
4. Jakich wad dotyczy odpowiedzialność z tytułu rękojmi? ...	306
5. Jaki jest zakres odpowiedzialności sprzedawcy z tytułu wady rzeczy?	309
6. Jakie są uprawnienia kupującego z tytułu rękojmi?	310
7. Kiedy wygasają uprawnienia kupującego z tytułu rękojmi?	313
8. W jakiej relacji pozostają uprawnienia kupującego z tytułu rękojmi do roszczeń odszkodowawczych za szkodę spowodowaną wadami rzeczy?	315
9. Na czym polega modyfikacja odpowiedzialności z tytułu rękojmi?	316
3. Gwarancja jakości	317
10. Jaki jest charakter prawny gwarancji jakości?	317
11. Jakie są przesłanki odpowiedzialności z tytułu gwarancji?	320
12. Jakie są uprawnienia kupującego z tytułu gwarancji?	321
13. Na czym polega umowne przejęcie obowiązków wykonywania świadczeń gwarancyjnych?	324
4. Szczególne rodzaje sprzedaży	325
14. Co należy rozumieć przez szczególne rodzaje sprzedaży? ..	325
15. Jakie są cechy charakterystyczne sprzedaży na raty jako szczególnego rodzaju sprzedaży?	327
16. Jaka jest różnica między sprzedażą z zastrzeżeniem własności rzeczy sprzedanej a sprzedażą na próbę?	330
17. Na czym polega sprzedaż z zastrzeżeniem prawa odkupu?	333
18. Na czym polega prawo pierwokupu?	335

Rozdział XIV

Umowa zamiany	340
1. Jakie są elementy przedmiotowo istotne umowy zamiany?	340
2. Na czym polega odpowiednie stosowanie do umowy zamiany przepisów o sprzedaży?	341

Rozdział XV

Umowa o dzieło	342
1. Jakie są elementy przedmiotowo istotne umowy o dzieło?	342
2. Jak kształtuje się odpowiedzialność za wady dzieła?	346

Rozdział XVI

Umowa darowizny	349
1. Jakie jest pojęcie umowy darowizny?	349
2. Na czym polega specyfika formy umowy darowizny?	351
3. Na czym polega osłabienie ochrony obdarowanego?	352
4. Na czym polega złagodzenie odpowiedzialności darczyńcy?	353
5. Na czym polega darowizna połączona z poleceniem?	355
6. Kto i kiedy może odwołać darowiznę?	358
7. W jaki sposób następuje odwołanie darowizny?	363
8. Czy można rozwiązać umowę darowizny?	365

Rozdział XVII

Renta i dożywocie	367
1. Jaki jest charakter prawny i elementy przedmiotowo istotne umowy renty?	367
2. Jak się przedawniają roszczenia z umowy renty?	368
3. Kiedy wygasa prawo do renty?	369
4. Jakie są zasady zmiany wysokości renty?	371
5. Jaki charakter prawny ma umowa o dożywocie?	372
6. Na czym polega szczególna ochrona interesów dożywotnika?	375
7. Kiedy następuje zmiana treści dożywocia?	376
8. Kiedy następuje rozwiązanie umowy o dożywocie?	378
9. Jakie są przesłanki uznania umowy o dożywocie za bezskuteczną?	379

Rozdział XVIII

Umowa najmu i dzierżawy	381
1. Jakie są cechy charakterystyczne umowy najmu z uwzględnieniem obowiązków wynajmującego i najemcy?	381

2. Jakie są obowiązki stron umowy najmu?	383
3. Jakie są skutki zbycia rzeczy najętej?	389
4. Kiedy następuje zakończenie najmu?	390
5. Jakie są cechy charakterystyczne najmu lokali mieszkalnych?	391
6. Czym się charakteryzuje umowa dzierżawy?	398
7. Na czym polega specyfika dzierżawy nieruchomości rolnej?	401

Rozdział XIX

Użyczenie	403
1. Jakie są treść i charakter prawny umowy użyczenia?	403
2. Kiedy ustaje użyczenie?	405

Rozdział XX

Umowa pożyczki i umowa kredytu	407
1. Co to są czynności prawne kredytowe i jaka jest konstrukcja umowy pożyczki?	407
2. Co to jest depozyt nieprawidłowy (<i>depositum irregulare</i>)?	410
3. Jakie są cechy charakterystyczne umowy kredytu?	411

Rozdział XXI

Umowa rachunku bankowego i poręczenie	414
1. Jakie są rodzaje rachunków bankowych?	414
2. Jakie są przesłanki konstrukcji umowy rachunku bankowego?	415
3. Jakie są cechy konstrukcyjne poręczenia?	418

Rozdział XXII

Umowa ubezpieczenia	423
1. Jakie są cechy charakterystyczne ubezpieczeń gospodarczych?	423
2. Jakie są obowiązki stron umowy ubezpieczenia?	427
3. Jak się przedawniają roszczenia z umowy ubezpieczenia?	432

Rozdział XXIII

Umowa leasingu	433
1. Czym się charakteryzuje leasing?	433
2. Czym charakteryzuje się leasing z tzw. opcją wykupu?	436
3. Kiedy dochodzi do zakończenia leasingu?	437

Rozdział XXIV

Umowa zlecenia	439
1. Jakie są podstawowe elementy konstrukcyjne w umowie zlecenia?	439
2. Jakie są obowiązki stron umowy zlecenia?	440
3. Co rozumiemy przez przypadek prowadzenia cudzych spraw bez zlecenia (<i>negotiorum gestio</i>)?	443

Rozdział XXV

Umowy: agencyjna, komisu i spółki cywilnej	446
1. Jaka jest istota umowy agencyjnej?	446
2. Jakie są obowiązki stron umowy agencyjnej?	448
3. Jakie są istotne elementy umowy komisu?	452
4. Czym się charakteryzuje spółka cywilna?	455
5. Czym się charakteryzuje odpowiedzialność wspólników spółki cywilnej?	458
6. Czy możliwe jest zawarcie umowy spółki cywilnej z udziałem małżonka?	459
7. Kiedy może nastąpić zakończenie stosunku prawnego spółki cywilnej?	461

Rozdział XXVI

Przechowanie i odpowiedzialność, prawo zastawu i przedawnienie roszczeń utrzymujących hotele i podobne zakłady	462
1. Czym się charakteryzuje umowa przechowania?	462
2. Jak należy określić osobę utrzymującą zarobkowo hotel lub podobny zakład i czym się charakteryzuje odpowiedzialność tych podmiotów?	465

Rozdział XXVII

Ugoda	468
1. Jak należy rozumieć ugodę w rozumieniu kodeksu cywilnego?	468
2. Czym się charakteryzuje ugoda sądowa?	470

Rozdział XXVIII

Przyrzeczenie publiczne	471
1. Dlaczego przyrzeczenie publiczne jest źródłem stosunku zobowiązaniowego?	471
2. Co to jest przyrzeczenie nagrody konkursowej?	472

Rozdział XXIX

Przekaz i papiery wartościowe	474
1. Jaka jest konstrukcja przekazu?	474
2. Co rozumiemy przez pojęcie papieru wartościowego? Jakie są jego cechy i systematyka?	476
3. Jakie są elementy istotne i podstawowe rodzaje weksla i czeku?	479

Spadki

Rozdział XXX

Ogólne pojęcia, zasady i funkcje prawa spadkowego	485
1. Co reguluje prawo spadkowe?	485
2. Co oznaczają terminy: dziedziczenie, otwarcie i powołanie do spadku oraz nabycie spadku?	492
3. Co to jest niegodność dziedziczenia?	494

Rozdział XXXI

Dziedziczenie ustawowe	499
1. Jaka jest kolejność dziedziczenia ustawowego i jakie są grupy spadkobierców ustawowych?	499
2. Czym się charakteryzuje dziedziczenie ustawowe gospodarstw rolnych i wkładu gruntowego w rolniczej spółdzielni produkcyjnej?	505
3. Na czym polegają szczególne uprawnienia dziadków spadkodawcy?	508

Rozdział XXXII

Dziedziczenie testamentowe	510
1. Co oznacza swoboda testowania i jakie są jej ograniczenia?	510
2. Jak należy zdefiniować testament?	513
3. Jakie są formy i rodzaje testamentów?	516
4. W jaki sposób można odwołać testament?	524
5. Co oznacza <i>favor testamenti</i> ?	525
6. Na czym polega podstawienie i przyrost?	526
7. Czym się charakteryzuje zapis testamentowy i polecenie?	527
8. Kim jest wykonawca testamentu, jakie ma uprawnienia i obowiązki?	533
9. Kiedy testament jest nieważny?	535

Rozdział XXXIII

Zachówek	538
1. Co oznacza prawo do zachowku?	538
2. Co oznacza wydziedziczenie?	543

Rozdział XXXIV

Nabycie spadku przez spadkobiercę	545
1. Jak należy rozumieć przyjęcie i odrzucenie spadku?	545
2. Co to jest transmisja?	550
3. Jakie skutki prawne wywołuje stwierdzenie nabywania spadku?	551
4. Co oznacza ochrona dziedziczenia?	556
5. Jak kształtuje się odpowiedzialność spadkobierców za długi spadkowe?	557

Rozdział XXXV

Wspólność majątku spadkowego i dział spadku	564
1. Jaki jest szczególny skutek dziedziczenia spadku przez kilku spadkobierców?	564
2. Jakie są ogólne zasady działu spadku?	566
3. Czym się charakteryzuje umowny dział spadku?	570
4. Jakie są podstawowe reguły sądowego działu spadku? ...	571

5. Na czym polega zaliczenie darowizn
i (od dnia 23 października 2011 r.) zapisów
windykacyjnych na schedę spadkową? 574

Rozdział XXXVI

Umowy dotyczące spadku	577
1. Jakie są cechy charakterystyczne umowy o zrzeczenie się dziedziczenia?	577
2. Na czym polega umowa o zbyciu spadku lub udziału w spadku?	578
Literatura	581

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.)
- k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- k.p. – ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1502 z późn. zm.)
- k.p.c. – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.)
- k.r.o. – ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 583 z późn. zm.)
- k.s.h. – ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1030 z późn. zm.)
- k.w. – ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1094 z późn. zm.)
- nowela
marcowa – ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 85, poz. 458)
- pr. o a.s.c. – ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz. U. poz. 1741 z późn. zm.)
- pr. bank. – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 128 z późn. zm.)
- pr. czek. – ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo czekowe (Dz.U. Nr 37, poz. 283 z późn. zm.)
- pr. not. – ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 164 z późn. zm.)

- pr. weksl. – ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. Nr 37, poz. 282 z późn. zm.)
- u.dz.u. – ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1206 z późn. zm.)
- u.k.w.h. – ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 707 z późn. zm.)
- u.o.p.l. – ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 150 z późn. zm.)
- u.p.k. – ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (Dz. U. poz. 827 z późn. zm.)
- ustawa o PG – ustawa z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1150 z późn. zm.)

Czasopisma i publikatory

- Apel.-W-wa – Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie
- Biul. SN – Biuletyn Sądu Najwyższego
- Dz. U. – Dziennik Ustaw
- LEX – system informacji prawnej Wolters Kluwer
- M. Praw. – Monitor Prawniczy
- NP – Nowe Prawo
- OSA – Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
- OSAB – Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
- OSN – Orzecznictwo Sądu Najwyższego
- OSNAPIUS – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
- OSNC – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
- OSNCP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna oraz Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
- OSP – Orzecznictwo Sądów Polskich
- OSPiKA – Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
- OTK – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
- OTK-A – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór urzędowy, Seria A
- PiP – Państwo i Prawo
- PPH – Przegląd Prawa Handlowego
- Pr. Bank. – Prawo Bankowe
- Prok. i Pr. – Prokuratura i Prawo

-
- PUG – Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RPEiS – Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny

Organy orzekające

- NSA – Naczelny Sąd Administracyjny
SA – Sąd Apelacyjny
SN – Sąd Najwyższy
TK – Trybunał Konstytucyjny

WSTĘP

Niniejszy podręcznik stanowi zwięzłe przedstawienie problematyki prawa zobowiązań oraz prawa spadkowego w pytaniach i odpowiedziach. Nietypowa forma opracowania spowodowała, że konieczne było ograniczenie tej tematyki jedynie do najważniejszych zagadnień, które zostały podzielone na trzy części. W opracowaniu pominięto problematykę umów handlowych, które są omawiane w toku wykładu z zakresu prawa handlowego.

Książka skierowana jest przede wszystkim do studentów prawa i administracji, ale także do aplikantów oraz praktyków. Może stanowić wstęp do rozpoczęcia nauki prawa zobowiązań oraz prawa spadkowego, a także istotną pomoc w powtórzeniu i usystematyzowaniu posiadanych już wiadomości.

Pytania zostały w większości tak skonstruowane, aby uniknąć powtórzeń przy formułowaniu odpowiedzi. Czytelnik powinien mieć na względzie, że – udzielając odpowiedzi na konkretne pytanie – niejednokrotnie wskazane jest korzystanie z informacji znajdujących się w odpowiedziach na inne pytania. Ponadto, aby odpowiedź była pełniejsza, powinien uwzględnić podane przykłady oraz przywołane orzecznictwo. Należy jednak pamiętać, że przyjęta forma opracowania spowodowała konieczność ograniczenia liczby powołanych orzeczeń tylko do najważniejszych.

Na końcu podręcznika znajduje się zestawienie literatury wykorzystanej przy jego przygotowaniu. Nie jest to jednak wykaz zupełny. Wymieniono jedynie niektóre pozycje zalecane studentom.

Przy omówieniu poszczególnych zagadnień odwołano się tylko do opracowań o charakterze ogólnym, do których powinien sięgnąć Czytelnik, aby uzupełnić swoją wiedzę we wskazanym zakresie.

Czwarte wydanie podręcznika uwzględnia ostatnie zmiany, jakie nastąpiły w prawie cywilnym, w tym w szczególności w regulacji poświęconej ochronie praw konsumentów. Publikację uzupełniono także o najnowsze orzeczenia dotyczące omawianej problematyki.

Mamy nadzieję, że książka okaże się pomocnym źródłem przy nauce prawa zobowiązań i prawa spadkowego oraz będzie stanowiła wstęp do dalszych, pogłębionych studiów.

Podręcznik uwzględnia stan prawny na 1 grudnia 2015 roku.

dr hab. Jerzy Ciszewski, prof. UG
dr Anna Stępień-Sporek

CZĘŚĆ OGÓLNA

Rozdział I

OGÓLNE WIADOMOŚCI O PRAWIE ZOBOWIĄZAŃ

1. Miejsce zobowiązań w prawie cywilnym i źródła prawa zobowiązań

1

Czym charakteryzuje się prawo zobowiązań jako dział prawa cywilnego?

Prawo zobowiązań jest jednym z działów prawa cywilnego, stanowiącego gałąź **prawa prywatnego**. W konsekwencji charakterystyczna dla tego działu jest cywilnoprawna metoda regulacji oparta na formalnej równorzędności stron¹. Zobowiązania regulują stosunki majątkowe o charakterze względnym, a zatem są prawami podmiotowymi skutecznymi wobec konkretnych podmiotów.

Prawo zobowiązań reguluje wymianę dóbr i usług, czyli obrót majątkowy między podmiotami prawa cywilnego. Chroni także podmioty prawa cywilnego przed uszczerbkiem w ich majątku.

¹ Szerzej na temat cywilnoprawnej metody regulacji zob. np. J. Ciszewski, A. Stępień, *Prawo cywilne w pytaniach i odpowiedziach*, Warszawa 2007, s. 20–21.

2

Jakie cechy odróżniają prawo zobowiązań od innych działów prawa cywilnego?

Zobowiązania mają pewne charakterystyczne cechy, które pozwalają odróżnić ten dział prawa cywilnego od innych jego działów.

Prawo zobowiązań różni się od części ogólnej tym, że ta ostatnia zawiera normy właściwe dla wszystkich działów prawa cywilnego. **Część ogólna** zawiera **podstawowe zasady**, które odnoszą się do wszystkich działów i dotyczą np. czynności prawnych, nadużycia prawa podmiotowego, przedstawicielstwa czy terminów przedawnienia.

Prawo zobowiązań reguluje stosunki o charakterze względnym, co odróżnia je od **prawa rzeczowego**, w którym podstawowe znaczenie mają normy wyznaczające bezwzględne prawa podmiotowe. Prawo rzeczowe reguluje społeczne formy korzystania z rzeczy, a prawo zobowiązań normuje społeczne formy korzystania ze wszystkich dóbr i usług o wartości majątkowej².

W prawie zobowiązań duże znaczenie odgrywiają normy względnie wiążące, które praktycznie nie występują w prawie spadkowym. Prawo zobowiązań dotyczy stosunków odnoszących się do wymiany dóbr i usług między żyjącymi (*inter vivos*). Z kolei **prawo spadkowe** odnosi się do przejścia praw majątkowych na wypadek śmierci (*mortis causa*), przy czym dotyczy zarówno przejścia praw o charakterze względnym, jak i bezwzględnym.

Prawo zobowiązań służy przede wszystkim celom majątkowym, które w prawie rodzinnym ustąpiły miejsca celom niemajątkowym. W prawie zobowiązań nie jest istotna więź rodzinna między stronami stosunków. Dodatkowo w **prawie rodzinnym** występują pewne

² Zob. W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2004, s. 23.

elementy podporządkowania np. między dziećmi i rodzicami czy pupilem a opiekunem, natomiast w prawie zobowiązań występuje formalna równość uczestników stosunków.

3

Jakie źródła prawa zobowiązań można wymienić?

Mówiąc o **źródłach prawa zobowiązań**, należy odwołać się do art. 87 Konstytucji RP, w którym wymieniono źródła powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej. Są to przede wszystkim **Konstytucja**, a następnie **ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe, rozporządzenia oraz akty prawa miejscowego**.

Wśród ustaw podstawowe znaczenie ma ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny³. Z wcześniejszych regulacji na szczególną uwagę zasługują zwłaszcza rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań⁴ oraz rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks handlowy⁵, które weszły w życie dnia 1 lipca 1934 r.

Wśród obowiązujących ustaw należy wymienić m.in. ustawy: z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe⁶; z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo czekowe⁷; z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego⁸; z dnia 18 września 2001 r. – Kodeks morski⁹; z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze¹⁰; z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych¹¹.

³ Tekst jedn.: Dz. U. 2014 r. poz. 121 z późn. zm.

⁴ Dz. U. Nr 82, poz. 598 z późn. zm.

⁵ Dz. U. Nr 57, poz. 502 z późn. zm.

⁶ Dz. U. Nr 37, poz. 282 z późn. zm.

⁷ Dz. U. Nr 37, poz. 283 z późn. zm.

⁸ Tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 150 z późn. zm.

⁹ Tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 758 z późn. zm.

¹⁰ Tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 233 z późn. zm. Z dniem 1 stycznia 2016 r. zmiana tytułu na Prawo upadłościowe zgodnie z ustawą z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz. U. poz. 233 z późn. zm.).

¹¹ Tekst jedn.: Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.

Jerzy Ciszewski – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Gdańskiego; kierownik Katedry Prawa Handlowego i Międzynarodowego Prawa Prywatnego na Wydziale Prawa i Administracji UG; długoletni praktyk; był sędzią, wykonywał zawód radcy prawnego i adwokata, a obecnie jest notariuszem; specjalizuje się w prawie spółek; autor wielu artykułów i monografii prawniczych.

Anna Stępień-Sporek – doktor nauk prawnych; adiunkt w Katedrze Prawa Cywilnego na Wydziale Prawa i Administracji UG; radca prawny; autorka kilkudziesięciu publikacji z zakresu prawa cywilnego.

Podręcznik stanowi opracowanie prawa zobowiązań oraz prawa spadkowego w pytaniach i odpowiedziach. Przyjęta przez autorów forma publikacji spowodowała konieczność wybrania najważniejszych zagadnień, które zostały przedstawione w trzech częściach: ogólnej, szczegółowej oraz poświęconej spadkom.

W czwartym wydaniu autorzy uwzględnili zmiany kodeksu cywilnego, które weszły w życie w 2014 i 2015 r., w tym przede wszystkim wprowadzone ustawą z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta oraz ustawą z dnia 20 marca 2015 r. nowelizującą przepisy dotyczące przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

Książka jest przeznaczona przede wszystkim dla studentów prawa i administracji, a także aplikantów i praktyków jako pomoc w powtórzeniu i usystematyzowaniu nabytych już wiadomości.

9788326496363 W04P01

ISBN 978-83-264-9636-3

9 788326 496363

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL

WWW.PROFINFO.PL

LEX Student
—— Prawa